

Романова Ганна Миколаївна,

доктор педагогічних наук, професор кафедри
професійної і вищої освіти

ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

НАПН України

Романов Леонід Анатолійович,

кандидат педагогічних наук педагогічних
наук, доцент кафедри професійної і вищої

освіти ДЗВО «Університет менеджменту

освіти» НАПН України

ПРОЄКТИВНІСТЬ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТНОСТІ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Серед ознак інноваційної освіти сьогодні особливого значення набуває проєктивність. Як парадигмальний аспект освіти вона втілює зв'язок теорії з практикою, динамічність розвитку, варіативність, технологічність цілей, змісту, умов реалізації; конструктивність, творчість. Проєктувальна культура є сутнісним компонентом життєдіяльності будь-якої людини, вона присутня в усіх сферах її діяльності, а проєктування виступає системотвірною діяльністю щодо життєдіяльності людини.

У загальному розумінні проєктування – це здатність намічати, окреслювати план дій, конструювати, планувати та здійснювати задум, намір. Це створення прототипу, прообразу передбачуваного об'єкта. Термін „проєктування” походить від слова «проєкт», яке у перекладі з латинської мови (*projectus*) означає «кинутий уперед». Узагальнено логіку проєктування можна представити так: змістовий простір – вибір теми – задум – ідея – ціль – план (програма організаційних дій) – завдання – вибір методів, форм – ресурси – результат (наявний і бажаний).

Проєктування раніше пов'язували переважно зі сферою технічної

діяльності, в якій було розпочато процес виокремлення, усвідомлення та експансії проєктування до інших сфер діяльності. Відтак, поряд із класичним проєктуванням (технічним, інженерним, архітектурно-будівельним) склалося соціальне.

Акцентуємо увагу на філософському розумінні проєктування як одного з механізмів культури, що сприяє розвитку творчої особистості та життєтворчості як основи світу, людини майбутнього, яка творить з усіма і для всіх, та чинника розвитку прогресивного громадянського суспільства, в якому свідомість проєктивно керуватиме життям з метою єднання людей.

Фундаментальне філософсько-методологічне дослідження ідеї проєкту і проєктування в умовах сучасного інформаційного суспільства проведено С. Кримським, який зазначав, що «сучасна теорія як форма організації знання починає все більш органічно поєднуватись з проєктом, а проєкт забезпечувати методологію практичної діяльності. У цьому зв'язку методологічні функції проєкту виявляються ширшими, ніж конструктивне завдання теорії чи теоретичні підвалини практики. Адже проєкт будується за алгоритмами практики, а функціонує у вигляді теоретичної побудови» [1, с. 183]. Такий дискурс виявляє актуальність ідеї дидактичного проєктування, зокрема проєктування навчальних технологій, як зв'язку теорії і практики в педагогіці.

Дидактичне проєктування – це діяльність педагога, спрямована на обґрунтування цільової ідеї, розробку та реалізацію дидактичного проєкту як інноваційної моделі процесу навчання. Як вид соціального проєктування дидактичне проєктування має такі ознаки: наявність проєктного задуму (покладання і творення нового об'єкта, нових його якостей і станів); проєктна конструктивізація (розробка специфічною проєктною мовою задуму об'єкта, що передбачає процедури аналізу, синтезу, конструювання, узгодження, конкретизації тощо); установка на проєктну реалізацію (як можливість створення за проєктом нового об'єкта, яка може і не здійснитися); проєктна онтологія (відчуття зв'язку проєктування з практичною діяльністю,

належність до цінностей проектної свідомості тощо). У соціальному проектуванні процедури аналізу та синтезу виводять проектувальника за межі проектної реальності до інших галузей і дисциплін.

Підкреслимо, що проектування вважається однією з технологій переходу від парадигми традиційної до парадигми інноваційної освіти, а проєкт є повним, завершеним циклом інноваційної діяльності окремої людини, групи чи організації. На думку М. Чобітька, проектувальна діяльність є способом становлення особистісно зорієнтованої позиції учасників освітнього процесу та забезпечення їхньої співпраці, співтворчості в процесі професійної підготовки [3].

Суб'єктна позиція ґрунтується на уявленні про те, що не події трапляються у житті людини, а людина породжує певні події. Розвиток суб'єктності педагога, зокрема педагога професійного навчання, відбувається в процесі дидактичного проектування, в якому він виявляє здатність проектувати значущі у навчанні здобувачів освіти події. При вивченні особливостей підготовки до дидактичного проектування вчені часто приділяють увагу окремим аспектам цієї діяльності (проектуванню навчального змісту, створенню дидактичних матеріалів тощо). На практиці нерідко викладачі, особливо на перших етапах своєї роботи, намагаються збагатити зміст навчального матеріалу цікавою інформацією чи застосувати яскраві нестандартні прийоми впливу на аудиторію. Такий підхід до навчання, з нашої точки зору, є однобічним.

Узагальнено процедуру проектування навчальних технологій можна представити таким чином [2, с. 187-188]:

1. Сформулювати загальну ціль теми з позицій здобувачів освіти (навчитися чому?).
2. Побудувати ієрархію навчальних цілей (наприклад, «дерево» навчальних цілей).

3. Обрати форму організації навчання (наприклад, семінар, практичне заняття, лекція-конференція, навчальна гра, диспут, тренінг тощо).

4. Визначити елементи навчального змісту (повідомлення, пояснення, приклади, запитання, ситуації, задачі, вправи) і представити їх як завдання (що саме треба зробити?).

5. Окреслити етапи вивчення теми, включаючи мотивацію, контроль, рефлексію (у якій послідовності?).

6. Обрати методи навчання і представити їх як конкретні прийоми, елементи реалізації кожного етапу (яким чином?, як це буде виглядати?).

7. Розробити технологічну карту, у якій зафіксувати модель запланованих результатів та алгоритми діяльності тих, хто навчається (послідовність їх дій) і викладачів (що треба робити тим, хто навчає).

Водночас в процесі дидактичного проєктування викладачі можуть використовувати різні підходи й акцентувати увагу на різних аспектах залежно від індивідуально-типологічних особливостей, що впливають на їхні стилі.

Викладене дає підстави стверджувати, що проєктування навчальних технологій є тією діяльністю, у якій цілісно розвивається суб'єктність викладача, що є запорукою його здатності розвивати суб'єктність здобувачів освіти.

У цілому, підготовка викладачів до дидактичного проєктування в межах сучасного освітнього середовища з його антропоцентричною орієнтацією має забезпечувати становлення їхньої суб'єктності, формування готовності до розроблення власних шляхів реалізації гуманістичної спрямованості освіти в реальному освітньому процесі та ґрунтуватися на особливостях навчання дорослих і закономірностях досягнення професійної зрілості.

Література

1. Кримський С. Б. Під сигнатурою Софії. Київ : Вид дім «Києво-Могилянська академія», 2008. С. 183.
2. Романова Г.М. Теорія і практика підготовки викладачів вищих економічних навчальних закладів до проектування навчальних технологій : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2012. 545 с.
3. Чобітько М. Г. Теоретико-методологічні засади особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх учителів : автореф. дис. д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2007. 39 с.